

שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם / תהילים פרק קכ"ב

שאול יונתן וינגורט

ירושלים היא עיר שאליה עולים שבטי יהודה להודות לשם ה', וזו גם עיר שה' מושיב בה את מלכי בית דוד. השמחה שלימה כאשר זו עיר שחברה לה יחדו – אנו מודים בה לה', והוא מושיב בה כסאות למשפט. כדי שירושלים תהיה בנויה, עלינו לשאול בשלומה, ולהתפלל על תושביה, למען אחי ורעי, ולמען בית ה'.

המזמור

פותח ב"שמחתי" וחותרם ב"טוב לך". הפתיחה היא "בית ה' נלך" והסיום הוא "בית ה' אלהינו". נראה, שיש כאן יותר מרמז להבאת ביכורים לבית המקדש, וכך נאמר בפרשת מקרא ביכורים (דברים כו, א-יא): וְהָיָה כִּי תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וִירִשְׁתָּהּ וַיִּשְׁכַּתְּ בָּהּ. וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֵא מֵאֲרֶצֶךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ וְשָׂמַתָּ בַטֶּנָּא וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם. וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגְדַּתִּי הַיּוֹם הַזֶּה אֱלֹהֶיךָ וְגו'. וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת רֵאשִׁית פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי ה', וְהִנַּחְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ. וְשָׂמַחְתָּ בְּכֹל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ וּלְבִיִּתְךָ אֹתָהּ וְהִלּוֹי וְהִגַּדְתָּ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ. בְּפִרְשָׁה זוֹ עוֹלָם לִמְקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה', וּמוֹדִים לֵה' עַל כֵּךְ שִׁבְאַנּוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה, וַיִּשְׁנוּ צִיּוּוֹי מִיּוֹחַד וְשִׂמְחַת בְּכֹל הַטּוֹב."

ואכן, במשנה מתואר סדר הבאת הביכורים (ביכורים פ"ג מ"ב): כִּיצַד מַעְלִין אֶת הַבִּכּוּרִים? כָּל הָעִירֹת שֶׁבַמְעַמָּד מִתְּפַנְסוֹת לְעִירוֹ שֶׁלְמַעְמָד, וְלָגִים בְּרַחוּבָה שֶׁלְעִיר. לֹא הָיוּ נִכְנָסִים לְבָתִּים. וְלִמְשָׁכִים הָיָה הַמְּמַנֵּה אוֹמֵר (יְרֵמְיָהּ לֵא, ה): "קוֹמוּ וְנַעֲלֶה צִיּוֹן אֶל ה' אֱלֹהֵינוּ", וּבְבִרְיִיתָא בִירוּשָׁלַם כְּתוּב: "בְּדֶרֶךְ הַיּוֹם אֲמַרְמִים: שְׂמַחְתִּי בְּאוֹמְרִים לִי בֵּית ה' נִלְךְ, בִירוּשָׁלַם הִיוּ אוֹמְרִים: עוֹמְדוֹת הִיוּ רְגֵלֵינוּ בְּשַׁעֲרֵיךְ יְרוּשָׁלַם". אִם כֵּן, שִׁיר זֶה הִיָּה מוֹשֵׁר בְּפִי מִבִּיאֵי הַבִּכּוּרִים – כֹּאֲשֶׁר הוֹדִיעוּ עַל הַזֶּמֶן בּוֹ יִבְיֵאוּ אֶת הַבִּכּוּרִים אוֹמְרֵי מִבִּיאֵי הַבִּכּוּרִים בְּלִשׁוֹן יְחִיד: שְׂמַחְתִּי בְּאוֹמְרִים לִי בֵּית ה' נִלְךְ, וְכֹאֲשֶׁר הִתְקַבְּצוּ כָּל אַנְשֵׁי הָאָזוּר וְעָלוּ לִירוּשָׁלַם, הֵם אוֹמְרִים בְּלִשׁוֹן רַבִּים: עוֹמְדוֹת הִיוּ

(א) שִׁיר הַמַּעְלוֹת לְדוֹד

שְׂמַחְתִּי בְּאוֹמְרִים לִי בֵּית ה' נִלְךְ.

(ב) עוֹמְדוֹת הִיוּ רְגֵלֵינוּ בְּשַׁעֲרֵיךְ יְרוּשָׁלַם.

(ג) יְרוּשָׁלַם הִבְנוּיָהּ בְּעִיר שְׂחֻבְרָה לֵה' יַחְדוֹ.

(ד) שָׁשַׁם עָלוּ שְׂבָטִים שְׂבָטֵי יְהוָה, עוֹדוֹת לְיִשְׂרָאֵל, לְהַזְדוֹת לְשֵׁם ה'.

(ה) כִּי שָׂמָה יֹשְׁבוּ כְּסֵאוֹת לְמִשְׁפָּט, כְּסֵאוֹת לְבֵית דֹּוֹד.

(ו) שְׂאֵלוֹ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם, יִשְׁלִיוּ אֶהְבִּיךְ.

(ז) יְהִי שְׁלוֹם בְּחִילְךָ, שְׁלוֹה בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ.

(ח) לְמַעַן אֲחִי וְרַעִי, אֲדַבְּרָה נָא שְׁלוֹם בְּךָ.

(ט) לְמַעַן בֵּית ה' אֱלֹהֵינוּ, אֲבַקֶּשָׁה טוֹב לְךָ.

רַגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלַם. שני הפסוקים הללו הם הפתיחה למזמור, שמתארת את הזמן בו המזמור נאמר.

המשך המזמור נחלק לשנים: החלק הראשון (ג-ה. 24 מילים) מתאר את שני הדברים המיוחדים בירושלם הפנויה – (א) עיר הקודש: שָׁשֶׁם עָלוּ שְׂבָטִים שְׂבָטֵי יִהּ, עָדוֹת לְיִשְׂרָאֵל, לְהָדוֹת לְשֵׁם ה'. (ב) עיר המלוכה: כִּי שָׁמָּה יֵשְׁבוּ כְּסָאוֹת לְמִשְׁפָּט, כְּסָאוֹת לְבֵית דָּוִד, וכאשר שני הדברים מתקיימים ביחד זוהי עיר שְׁחָבְרָה לָהּ יַחְדוֹ. החלק השני (ו-ט. 24 מילים) הוא תפילה של העולים לשלום ולשלווה בירושלים, והמשורר פונה אליהם ואומר: שְׁאֵלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם, ומתוך כך גם יִשְׁלִיו (= יחיו בשלווה) אֶהְבִּיךָ, ועוד הוא מתפלל: יְהִי שְׁלוֹם בְּחֵילְךָ (= החייל שלך, האנשים שבתוכך), שְׁלוֹה בְּאַרְמוֹנֵיךָ (= הבתים המפוארים). שני הפסוקים הללו בנויים בתקבולת כיאסטית, ויש בהם תפילה על העיר ועל האנשים. בנוסף, ישנו הסבר כפול לתפילה – (א) לשלום העיר: לְמַעַן אַחֲי וְרַעֲי, אֲדַבְּרָה נָא שְׁלוֹם בְּךָ, ו(ב) לטוב בעיר: לְמַעַן בֵּית ה' אֲ־ לְהִינּוּ, אֲבַקֶּשֶׁה טוֹב לְךָ.

««

תשומת לב לכותרת של המזמור, מעלה קושי עם ההנחה שזהו מזמור שנכתב רק עבור מביאי הביכורים. בכותרת נאמר: שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד, וידוע לנו שדוד לא בנה את בית המקדש! ניתן לומר, שהמילה לְדָוִד כאן, אין פירושה שדוד הוא המשורר, אלא שהמזמור נכתב לכבודו של דוד, והוא נכתב רק לאחר שבירושלים ישבו כְּסָאוֹת לְבֵית דָּוִד, וקמו בה כבר כמה מלכים משושלתו של דוד. ואולם, עיון בפסוקים בספר שמואל, מחזיר את ההבנה שזהו שיר שכתב דוד למען בית ה', ואין זה שיר שנכתב רק לאחר שנבנה בית המקדש.

אחרי שמת איש בושתי, בנו של שאול, נאמר (שמו"ב ה, א-ג): וַיָּבֵאוּ כָּל שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל אֶל דָּוִד חֶבְרוֹנָה וגו' וַיִּמְשְׁחוּ אֶת דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל. מה עשה דוד בהיותו מלך על כולם? כבש את ירושלים, ולכד את מַצְדַּת צִיּוֹן היא עיר דָּוִד (ה, ד"י), שם הוא בנה לו בית, וַיֵּדַע דָּוִד כִּי הֵכִינּוּ ה' לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל וְכִי נִשְׂא מַמְלַכְתּוֹ בְּעָבוּר עִמּוֹ יִשְׂרָאֵל (ה, יא-ב). השלב הבא היה להעלות את ארון ה' לירושלים, אלא שבתחילה הוא עשה זאת רק עם הָעָם אֲשֶׁר אָתוּ מִבְּעָלֵי יְהוּדָה, והעלייה הפסיקה עם מות עוזה, וכך נאמר (ו, א-י): וַיַּחַר אָף ה' בְּעֹזָה, וַיִּכְהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל הַשָּׁל, וַיָּמַת שָׁם עִם אַרְוֹן הָאֱלֹהִים. וַיַּחַר לְדָוִד עַל אֲשֶׁר פָּרַץ ה' פָּרַץ בְּעֹזָה, וַיִּקְרָא לְמָקוֹם הַהוּא פָּרַץ עֹזָה, עַד הַיּוֹם הַזֶּה. וַיֵּרָא דָּוִד אֶת ה' בַּיּוֹם הַהוּא, וַיֹּאמֶר: אֵיךָ יָבוֹא אֵלַי אַרְוֹן ה'. וְלֹא אָבָה דָּוִד לְהִסִּיר אֶלָּו אֶת אַרְוֹן ה' עַל עִיר דָּוִד, וַיִּטְהַר דָּוִד בֵּית עֵבֶד אֲדוֹם הַגִּתִּי.

לאחר שלשה חודשים, החלך דוד להעלות את הארון לירושלים, ובפעם הזו כתוב (ו, טו): וַדָּוִד וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת אַרְוֹן ה' בְּתַרְוֵעָה וּבְקוֹל שׁוֹפָר. בזמן שדוד העלה את הארון לירושלים נאמר (דה"א טז, ד-ח): וַיִּתֵּן לְפָנָי אַרְוֹן ה' מִן הַלְוִיִּם מְשֻׁרְתִּים, וְלַהֲזָכִיר וְלַהֲדוֹת וְלַהֲלֵל לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וגו'. ביום

ההוא אֲזוֹ נָתַן דָּוִד בְּרֹאשׁ לְהַדוּת לְה' וְגו'. הוֹדוּ לְה' קְרָאוּ בְּשִׁמּוֹ, הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים
עֲלִילָתָיו. עַל הוֹדִיָּה זֹאת נֹאמַר בְּמִזְמוֹר שְׁלֹנוֹ: שֶׁשָּׂם עָלוֹ שְׁבָטִים שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל, עֲדוּת
לְיִשְׂרָאֵל, לְהַדוּת לְשֵׁם ה'.

עם העלאת הארון לירושלים להודות לשם ה', עדיין לא הסתיים הסיפור, שכן
דוד המלך יָשָׁב בְּבֵיתוֹ, וְה' הִנִּיחַ לוֹ מִסְבֵּיב מִכָּל אִיְבוּיוֹ. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל נָתַן
הַנְּבִיא: רֵאֵה נָא, אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים, וְאֶרְוֹן הָאֵלֹהִים יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הַיְרִיעָה (ו),
א"ב). כְּלוּמַר, עַל אִף שֶׁהָאֶרְוֹן הָיָה כְּבֵר בִּירוּשָׁלַם, עַדִּיין לֹא בָנוּ בֵּית לַה'.

בתחילה, וַיֹּאמֶר נָתַן אֶל הַמֶּלֶךְ: כָּל אֲשֶׁר בְּלִבְכֶם לַךְ עֲשֵׂה, כִּי ה' עִמָּךְ. אֲךְ בְּלִילָה
הַהוּא (ו), ד"ו), וַיְהִי דְבַר ה' אֶל נָתַן לֵאמֹר: לַךְ וְאָמַרְתָּ אֶל עַבְדֵי אֵל דָּוִד, כֹּה
אָמַר ה', הַאֲתָה תִּבְנֶה לִי בֵּית לְשִׁבְתִּי?! כִּי לֹא יֹשְׁבֵתִי בְּבֵית לְמִיּוֹם הַעֲלִיתִי אֶת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה, וְאֶהְיֶה מִתְהַלֵּךְ בְּאֶהֱל וּבְמִשְׁכָּן. בְּכָל אֲשֶׁר
הִתְהַלַּכְתִּי בְּכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הִדְרָכְר דְּבִרְתִּי אֶת אֶחָד שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר צִוִּיתִי
לְרַעוּת אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: לָמָּה לֹא בָנִיתֶם לִי בֵּית אֲרָזִים!?

אם כן, ה' איננו חפץ בכך שדוד יבנה בית לה', ומתי הוא יסכים לבניה זו? כי
מִלְאוּ יְמִיה וְשָׁכַבְתָּ אֶת אֲבֹתֶיךָ, וְהִקִּימְתִי אֶת זִרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ, אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיךָ
וְהִכִּינְתִי אֶת מַמְלַכְתּוֹ. הוּא יִבְנֶה בֵּית לְשָׁמַי וְכִנְנְתִי אֶת כֶּסֶף מַמְלַכְתּוֹ עַד עוֹלָם
וְגו'. וְנֹאמֵן בֵּיתְךָ וּמַמְלַכְתְּךָ עַד עוֹלָם לְפָנֶיךָ כֶּסֶף יִהְיֶה נְכוּן עַד עוֹלָם (ו), יב"ט).

דוד איננו יכול לבנות בית לה' כל עוד ה' לא בנה לו בית, וזרעו עדיין לא מלך
אחריו, ורק כאשר שָׁמָּה יֹשְׁבוּ כֶּסֶף לְמִשְׁפָּט, כֶּסֶף לְבֵית דָּוִד, יוכל זרעו
של דוד לבנות את הבית.

ניתן לדרוש ולומר, כי שערי ירושלים הכתובים במזמור, אינם רק שערי העיר
הבנויה, אלא החסימה בפניה עומד דוד הרוצה לבנות בית לה', והוא איננו יכול
להיכנס לירושלים שבית ה' בנוי בתוכה. הוא יודע, שירושלים עדיין איננה עיר
שחברה לה יחדיו, ובינתיים רק עלו לשם שבטים להודות לשם ה', בהעלאת
הארון למקומו, אך רק כאשר יהיו מלכים נוספים מבית דוד, יוכלו לבנות בה
בית לה', ותהיה זאת עיר שחברה לה יחדיו – מצד העם העולה להודות לשם
ה', ומצד ה' המושיב בו את המלכים מבית דוד.

להאזנה לשיעור על פרק קב"ב:

peneyhamenora.com/tehilim/122

או חפשו באפליקציות הפורקאסטים

"שיעורים בספר תהילים".

